

YƏHYA ŞEYDA (1925 - 2011)

(Əvvəli ötən sayımızda)

Dünyanı nazənin mehparələr tutsa da, şair vətəni sevdiyi qədr bu gözəllərə dil verməz və dünya var olduqca bu eşq var olacaqdır.

Eşqi-mihəndir şüarım, bil vətəndir sevdiyim,
Ta ki var dünya bu eşqin hər zaman payəndədir.
Azəri övladıyıq, biz satmarıq pula vətən,
Satsa yurdun pula hər kəs dəhrdə şərməndədir.
Azəri tarixini məhv istəyənlər anlasın,
Azərilər taleyi dünya boyu fərxəndədir.
Vətənpərvərlik ideyası Yəhya Şeydanın bütün yaradıcılığı boyu davam edir. «Azərbaycan eşqinə» şeirində onun şən və şərəfi, təmiz vicdanı eşqinə «badə qaldıran» şair vətənin qarşısında diz çöküb səcdə qılır. Əgər vaizlər hurü qılman eşqinə bu təbə düşürlərsə, şair vətən uğrunda canından keçmişdir. Onun üçün Vətən elə gözəldir ki, minlərlə pəri belə baxanda ona heyran olar. Dini və imanı qədr Vətənə tapınan şair bu vəslin hər kəsə də qismət olmayacağı qənaətindədir.

Ver mənə bir badə, saqi, Azərbaycan eşqinə,
Ondakı şən və şərəflə, pak vicdan eşqinə.
Asitanında çöküb diz, səcdə qıllam bi qərəz,
Gərçi vaiz səcdə eylər hurü qılman eşqinə.
Mən vətən uğrunda, cana, keçmişəm candan əgər,
Yoxdur hikmət bunda, çün qurbandı bu can eşqinə.
Şair Azərbaycan kimi vətəni olanın kədərini yox olacağına inanır, Odlar ölkəsindən zülmət qaçar, çünki günəş hər yeri aydınladır. Özünü vətən dərğahında olan bir gədəyə, fəqirə bənzədir. Bu aşiqi qapıdan qovmaması üçün yalvarır. Millətin təhsildən kənar qalması, haqqını tələb edə bilməmək səviyyəsində nandan olması şairi incidir. Bu cür lirik təsvirlərlə dolu olan «Olan yerdə» şeirində Y.Şeyda hüriyyətin olmayacağı fikrindədir. Millət nandan olan yerdə məcnunlar avarə dolanmaq məcburiyyətindədir. Şair cəmiyyəti təhsilə, elmə, ədalətə və hüriyyətə səsləyir.

Mənim şüridə bülbül tək məkanım Azərbaycanlıdır,
Züleyxaya nə hacət Yusifi-Kənan olan yerdə.
Demə mümkün deyil bir an cəhalətdən kənar olmaq,
Cəhalət rıstəsini qırmaq olar, urfan olan yerdə.
Gərək nahəqqə ədlilə cahanda eyləmək üsyan,
Uçar zülmün binası ədlilə divan olan yerdə.
İnqilabi Hərəkat dövründə sevinən, birlik qələbəni əbədi sayan şair «Laləzar olub» şeirində Vətəndən dər-d-qəmin uzaq, zülmətin tar-mar olmasının, yurdun hər yerinin laləzara dönməsinin sevincini yaşayır. Vətənini viran qoyan xainlər uzaqlaşsın, başının üstündəki qara duman çəkilsin. Bunu xalqa bəxş etdiyi üçün məclisi-millini alqışlayır. Bu şeirdə Abbas Səhhət tərzində bir sevgi, bir eşq, bir mübtəlaçılıq var.

Dilimdə əzbərim vətəndir, vətən,
Şövkətim, sərverim vətəndir, vətən,
Sevgili-dilbərim vətəndir, vətən
Bu söz eşqimə bir şüar olub.
Onun qəlbində bir Şərq sevdası var. Bu ad ona xoş səda kimi gəlir, bu sevdə yarı zəfərdən gəlmiş birisinin sevincini yaşadır. «Gəliri» şeirindəki bu motivlər Yəhya Şeyda qələmindən çıxan, qəlbindən səslənən Şərqə olan bağlılığın fəryadıdır.

Könül quşu uçuru başda Şərq sevdası,
Bu kor olan gözümdə onda bir ziya gəliri.
Səda gəlirdi ürəkdən qulaq verib bildim:
«Səfər-səfər» - deyərək hər zaman nəvə gəliri.
Vətənə, xalqa, torpağa məhəbbət onun yaradıcılığında aparıcı mövzulardandır. Bir şairin, şərqlinin, Odlar yurdu vətəndaşının qələmindən süzülən eşq, məhəbbət və sevginin tərənnümü səmtini intim hissələrin tərənnümünə, bir gözəlin sədaqətinə, vəfasına, gözəlliyinə, vəslinə doğru da dəyişə bilir. Y.Şeyda təsvirin-

dəki gözəllər heç də Füzuli gözəllərindən geri qalmır. Füzulinin «Gecə xəlvətə bizə...» qəzəlindəki gözəl yuxuda şairi sevgiyə səsləyir. Şair öz romantizminin gücü sayəsində bunu həqiqət sanır. Şeydanın «Sənsiz» qəzəlində də aşiq öz Leylisinin ucubundan Məcnun kimi dağlarda məskən tutub. Yuxuda sevgilisini olduğu kimi görür. Hətta xalını görəndə özünü behiştə tərk edən Adəmə bənzədir. Ancaq yuxudan ayılanda vəslin olmadığını anlayır:

Gecə rüyada gördüm vəsl olub dilşad oturmuşduq,
Ayrıldım hicrdə tökdüm üzərə ləxtəqan sənsiz.
Oturdum qəmgin halətlə, pərişan oldu əhvalım,
Sirişki-əşkim oldu didədən xeyil rəvan sənsiz.
Sirrini əğyarə bildirmək istəməyən aşiq buna nail ola bilmir. Gözünün qan olması sirrini əyan edir. Hicrin əlacını aşiqə məktub yazmaqda görür, çünki eşq başa vurubdur və öz imtahanını belə aşıqsız verib. Bu gözəl məhəbbət təsviri Y.Şeyda yaradıcılığının özünəməxsusluğundan doğur, çox orijinaldır. «Eşqin özbaşına imtahan verməsi» ifadəsi yalnız onun qələminin məhsuludur.

«Neyləmişdim sənə mən» qəzəlində sevgilisinin eşqindən ah-nalə edən aşiqin özü ilə cəngü cədalından bəhs olunur. Sevgilisinin nazı aşiqi bir xəncər zərbəsi kimi öldürür, yuxusu qaçır, baxışları, kirpiginin gözəlliyi bir ox timsalındadır, hər an kəmandan çıxar kimi aşiqin qəlbine saplanır. Əcəlinin gözəldən gəlməsinə şad olar. Onun eşqi ilə Məcnuna dönüb və Leyli deyərək ələmi seyr edir.

Eşqin ələmdə pozulmaz gedə gər mal ilə can,
Bir binadır bu məhəbbət ki, onun yox xələli.
Əhd qılmışdı ki, Şeyda qəzəli tərək eliyə,
Səni görçək alışıb yazdı bu şirin qəzəli.
Axırncı misradakı «alışıb yazdı» ifadəsi də şairin orijinal fikirlərindədir.

«Eylər» qəzəlində isə şair bütün aşiqlərin gözəllər haqqındakı xəyallarını qələmə alıb. Aşiq vəslinə çatmaq istədiyi gözəli şəhla gözəl, püstə dodaqlı, üzü cənnətbənzər, qaşları mehriban kimi, hüsnü ay misallı şəkildə xəyal edir. Bu xəyalla dolan aşiqin qəlbə çirəyən olur. Qan-yaş tökərək xəyali yarın ardınca dolanır və yalnız rüyada vüsala çata bilir.

Edər aşiqlərin qəlbini çirəyən pərtövü-hüsnü,
Üzündən çəksə əbri cilveyi-xursid camal eylər.
Dolanar yarın ardınca, tökər rüxsarına qan-yaş,
Yatar rüyədə də daim yenə fikri-vüsəl eylər.
«Sənə qurban olum» qəzəli Yəhya Şeydanın bir qədər ahl vaxtında qələmə aldığı əsəridir. İndiyə kimi çox gözəllər görən aşiqin məhəbbət haqqında müəyyən təsəvvürləri var. Ancaq aşiqin qəddini kəman edə biləcək qədər üzü gülə bənzər, qönçəağzılığını görməyib. Sirrini açıb desə, dil yanacaq, deməsə ruhu od tutacaq. Yar əhvalını bildirmək istəyən aşiqin başqa bir «qorxusu» da var: qocanın halını tazə cavanın anlaya bilməməsi. Zahid behiştə hurilərin olmasından danışıq, ancaq aşiq üçün sevdiyi yarı hurisi. Gecə-gündüz dərđini şama deyərək qan-yaş tökən aşiqin dərđinin elə şamdır şahidi.

Vardı min sirri nihanım ki, desəm dil yanacaq,
Qorxuram ki, deməsəm də tuta od ruhü-rəvan.
İstədim bildirəm əhvalımı o yarə, dedim:
Qoca halın nə bilir dəhrdə hər tazə cavan.
Bir sözlə, yalnız aşiqin dərđinin şahidi olan şamdan onun əhvalı haqqında şərh, məlumat almaq olar.

Mənbələrdə Həsən oğlu Yəhya Şeyda Cənubi Azərbaycanın ən məşhur ədəbiyyat xadimi kimi qiymətləndirilir. Nəşr olunan kitablarının çox hissəsi Azərbaycan dilindədir. XX əsrin 90-cı illərində həm ədəbi, həm publisistik fəaliyyəti bir qədər geniş olub. Şimali Azərbaycanla əlaqələri genişlənilib. 1991-ci ildə «Foruq-e azadi»nin azəri səhifəsinin redaktoru olarkən Şimalda «Ədəbiyyat» qəzetinin yeni redaksiya heyətinin üzvü seçilib. Həmin il «Ədəbiyyat» qəzetinin bir neçə sayında şeirləri ilə çıxış edib. Bu şeirlər «Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı antologiyası»nın 3-cü cildinə düşməyib. Burada nəşr olunan «Vardır» redifli qəzəlində həyatın keşməkeşlərini yaşamış, surətdə qoca, könüldə cavan olan, bu halını çiçəkli baharın ardınca gələn xəzana bənzədən dərđli şairin ürək çırpıntıları təsvir olunub. Baş məhəbbət ələmində min bəla çəkən şair çəkdiyi bu cəfalara vətən sevgisi yanında əfsanə hesab edir. Azad nəfəs alan Azər övladının xoşbəxtliyinin verdiyi həzz şair üçün daha qiymətlidir. Babək, Cavanşir, Səttar xan kimi övladları olmuş, indi də bu cür qəhrəmanları olan Azərbaycan Şeyda üçün yenilməzdir.

Həmişə Azər övladı yaşar ələmdə azadə,
Nə qədri dövr edər dövrən, bu Azərbaycan vardır.

Bizim bu qəhrəmanlar yurdu ölməz, payıml olmaz.
Ki hər küncündə minlərlə qəhrəman Səttər xan vardır.
Əgər Babək, Cavanşir öldü, köçdü dari dünyadan,
Yenə bu ölkədə onlar kimi çox qəhrəman vardır.
Şairin azadələr nəslinin davamçılarına deyəcəkləri var: «Onların düşmən qarşısında müşkül imtahanları var. Hər dəqiqə fürsət gözləyən, burada talan vardır, -deyə amadə duranlara imkan vermək olmaz. Canınızda can varkən qüdrətli olun, düşmən qabağında baş əyməyin».

Bəşər asudəlik bilməz, ürəkdən qəm tozun silməz,
Ki, maddi ələmində hiylələr vardır, yalan vardır.
Gərək bir mənəvi dünyədə seyr etmək, səfa bilmək,
Belə dünyədə insanə, həyatı-cavidan vardır.
Qəbul etməz siyasət pəhləvanlıq, bollu rəng istər,
Siyasət səhnəsində min yalançı pəhləvan vardır.
20 beytdən ibarət olan bu qəzəl qocaman şairin Vətən eşqi ilə yanan ürəyinin qayğılarıdır, onun gələcəyi üçün ola biləcək təhlükələrə qarşı hazırlıqlı olma intuisiyasıdır. «Hər şeyi zaman həll edər» fikrini dəstəkləyən şair xalqdan böyük olan zamanın «qəzavət» vaxtında da rolunu inkar etmir.

Cəməat gər qəzavətdə çəşarsa, çox da qəm çəkmə,
Qəzavətdə cəməətdən böyük əmil, zaman vardır.
Zaman bir qaziyi vaqifdi, Şeyda ıstibah etməz,
Bilər bu nöqtəni hər yanda, vaqif nöqtədən vardır.

Yəhya Şeydanın əruz və ya heca təlimi görüb-görməməsi ilə əlaqədar bir fakta rast gəlinmir. Ancaq Nizami, Füzuli, Vaqif, Səməd sevgisiylə onların və digərlərinin yaradıcılığında təlim görməsi göz qabağındadır.

B.Vahabzadə, R.Əliyev, Q.Qasımzadə, C.Novruz və N.Həsənzadə 1991-ci ildə Təbrizdə olarkən Y.Şeyda ilə görüşmüş, onun söhbətlərinə xeyli qulaq asmışlar. Sonra ustad şairdən xahiş etmişlər ki, Nizamının əsərlərində işlətdiyi Azərbaycan sözləri, yaxud məsələləri barədə bir şey yazsın. Y.Şeyda N.Gəncəvinin 850 illiyi günlərində «Həkim Nizami Gəncəvinin «Sirlər xəzinəsi»ndə Azərbaycan məsələləri» yazısını hazırlamışdır. Olduğu kimi oxuculara təqdim olunur.

Həkim Nizami Gəncəvinin «Sirlər Xəzinəsi»ndə Azərbaycan məsələləri:

Yek del dariyyo gəme del hezar,
Yek qole pəjmurde vo səd nişə xar.
(bir ürəyin vardır min cür əfqanın;
bir pəjmürdə gülün, yüz də tikanın)
«Bir başımdır, min xəyalım»

Huh dəni səpər Bəf kənəd,
Xezr dərkı çeşmə səbu beşkənəd.
(Bu dənizdə qalxan salıb təslim olar Nuh;
bu bulaqda kuzəsini daşa çalır Xizir).
«Burada Rüstəm gürzünü qoyub gedib»,
«Bura qəcələnin tütək çalan yeridir»

Sənke zəmin, sənke tərəzü məkon,
Mohreye gel, mehreye bazü məkon.
(Yer daşını tərəziyə daş etmə,
xam palçığı üzüyünə qaş etmə).
«Palçıqdan inci olmaz»

Morğ nen bər nə təvani pərid,
Ta nə kəni can, nə təvani recid.
(Quş deyilsən, uçmazsan havaya,
can at, verməmiş əlin çatmaz oraya).
«Quşsan, hanı bəs qanadın!»

Mohtəşəmmi! Dərd səri mi pəzir,
Gör no boro daməne eflas gir.
(Varlısan, böyüksən, qayğıkeş ol sən;
Yoxsa get yol üstə dayanıb dilən.).
«Böyük başın böyük də bəlası olar».
«Ərsən-mərd ol».

Qorbe bovəd kəz səre həm püsti,
Bəhçeye xod ra xorəd əz dusti.
(Pişik öz cinsindən olduğuna görə
məhəbbətdən tutub balasını yeyər.)
«Sevdigindən pişik öz balasını yeyər»

Kise bəranənd bər ki rəhqozər,
Hər ke tohi kise tər asudetər.
(Bu yolda hamı yük daşıyandır,
yükü az olanın canı rahatdır.)
«Müxlüs Allahın amanındadır».
«Damı çox olanın qarında çox olar».

Tiğ nen zəxmə bi əndaze çist,
Gus nen, nihame avaze çist.
(Qılınc deyilsən, bunca vurduğun yara nədir?
Təbil deyilsən, bu qədər haray nədir?).
«Təbil kimi içi boş, səsi çoxdur».

(Davamı 5-ci səhifədə)

(Əvvəli 3-cü səhifədə)

Bər həmə şahən ze peye ki cəmal,
Qore zədə, name to aməd befal,
(Şahlar işində camallı axtardım,
püşk atdım sənə düşdü).
“Püşk atdım sənə adına çıxdı”.

Qoce covni mişəkəno mi şəkib,
Ta nə xori kəndome adəm fərib.
(Arpa çörəyinə qail ol,
Adəmi aldadan buğdadan yemə).
“Arpa çörəyini ye, Allahına şükür eylə”.
“...ətin ye, qəssabın minnətin çəkmə”.

Konşoded payo miyan kəšte quz,
Suxteye roşəne xişi hənuz.
(Ayağın sustlanıb belin bükülüb,
cananın hayına qalmısan).
“Saqqal ağarıb, bel bükülüb,
Göz kor olub, diş tökülüb”.

Ozr məyavar nə hiyələ xastənd
İn soxən əst, əz to əmələ xastənd.
(Bəhanə gətirmə, bu nə kələkdir,
burda söz yox, əmələ gərəkdir).
“Əməlsiz söz, barsız ağacdır”

Doləti an sər, ke bəru paye tost,
Bəxtvər an del ke, dəru caye tost.
(Hansı başa ayağın dəysə, o baş ucalar;
bəxtvər o ürəkdir ki, onda sənə yerin var).
“Sənlə yaşayan nə bəxtvərdir”.

Çon ke həva sər şavəd yek do mah,
Bərfe səpid avərəd əbrə siyah.
(Bir-iki ay ki, soyuqlar düşər
ağ qarı qara buludlar gətirər).
“Qara bulud ağ yağış tökər”.

Boqzər əzin pay ke cahangiri əst,
Hökme cəvani məkon mi piri əst.
(Geri dönbu yoldan cahangir olma,
qocasan, özünü cavan bilmə).
“Əsa əlinə alanda, zurnaçılığı boşla”.

Bəndeye del baş, nə mozdure dir,
Əz cərəsə nəfs bər avər gərüb.
(Ürəyin qulu ol, divmi yox
nəfsinin təblinin fəryadın qaldır).
“Bəndə ol rəhmana, aldanma şeytana”.

Gərçə dərin xələq bəsi cəhd kərd,
Bişlər öz rüziyə xod kəs nə xord.
(Bu yolda çoxları vurub tutdu,
amma heç kim ruzusundan artıq yemədi).
“Qismətdən artıq yemək olmaz”.

Dər kohən eksaf təvan kem bovdə ,
Pire həva xahe cəvan kəm bovdə.
(İnsafa qalsa qocada taqət az olar,
qocalarda cavana dərin məhəbbət olmaz).
“Qoca cavana qıyqacı baxar”.

Dindeyi del, məhrəmə mi pərdə saz,
Tacebrün ayəd əzmi pərdə baz.
(Ürəyinin gözünü bu pərdəyə məhrəm et,
gör bu pərdədən nələr çıxar).
“Sən saydığını say, gör fələk nə sayır”.
“Pərdə dalında çox sözlər var”.

Eybe cəvani nə pəzirofte əid,
Piri o səd eyb, conmi kofte ənd.
(Cavanlığın eybi olmaz,
qocalığın yüz eybi olar, demişlər).
“Qocalığın min bir eybi var”.

Ta şəkami nan, dəhəni ab həst,
Kəfçə məkon bər sərə hər kase dəst.
(Bir qarın çörək, bir içim su hər yerdə var,
hər kasa görəndə ovcunu açma).
“Hər kasaya adam əl uzatmaz”,
“Hər kasaya əlini çömçə qayıрма”.

Aləm ra ziro zəbər kərdem,
Ta to axer çe honər kərdən!
(Bu dünyanı alt-üst eyləmişən sən!
Bir hünərin yoxdu, neyləmişən sən?).
“Dünyanı bir-birə qatdım, bir iş görmədim”.
“Gilifləri yaşatdım, su gətirə bilmədim”.

Doşmane dana ke gəmə can bovdə,
Behtər əz an düst ke nadan bovdə.
(Cana bəla olan ağıllı düşman, nadan dostdan yaxşıdır).
“Anlamaz dostdan anlaqlı düşman iyidir”.

Atəş dər xerməne xod mizəni,
Doləte xodnra be ləkəd mizəni
(Xırmanına od salırsan, baxtına təpik atırsan).
“Öz əlinlə öz dövlətinə od vurma”.
“Şadlığına şivənlik etmə”.
“İqbalına təpik atma”.

Rahət mi pənd becan ha dər əst,
Kafate sərha be zəban ha dər əst.
(Bu nəsihət canlar üçün şəfadır;
Bütün dillər başlar üçün bələdir).
“Dil başa bələdir”.

Montəzərə dad be dadi şəvəd,
Amədeye bad be badi şəvəd.
(Ədalət gözləyən, ədalət görər,
yel ilə gələn də, yel ilə gedər).
“Yel ilə gələn, yel ilə gedər”.
“Hayla gələn, hayla gedər”.

Behke zənfi ke dərki mərğzar,
Ahuye fərbeh nədavəd ba nəzər.
(Şükr elə ki, zəifdən, çünki bu ovlaqda
kök maralla arıq bir qaçmazlar)
“Atlının piyada ilə yol getməyi tutmaz”.

Ləbməkoşa kərce dərü nuş hast,
Əz pəse divar bəsi quş hast.
(Söhbətin çox şirinsə də sus,
divar dalında qulaq asan var).
“Asta danış, divarın qulağı var”.

Əz kərəm aviz o raha kon ləcac,
Əz dəhe amrayi ke satənd xərəc!
(Allaha bax, didişmədən əl götür,
- Kim xaraba kəndə deyər bac gətir).
“Xaraba kənddən bac almazlar”.

Sobh bər aməd çe şəvi məst xab!
Əz sərə divar kozəşt aftab.
(Sübh açılıb nə yatmışan?)

YƏHYA ŞEYDA (1925 - 2011)

Günəş divardan aşıb).
“Günəş divarın başından aşdı” .

Məmləkət öz ədl şavəd paydar,
Kərə to əz ədlə to kirəd qərar.
(Ölkə ədalətlə var olar:
sənə işin ədalətilə qərar tutar).
“Ölkə ədl ilə abəd, zülm ilə viran olar”.

Əhdə cəvani besər aməd məxosb,
Ruz şod inək səhər aməd məxosb.
(Gəncliyin dövrünü sovuşdu,
gün çıxıb səhər oldu, yatma).
“Günəş çıxdı sən də çıx, batdı sən də bat!”

Ruzi əz anca ke ferestade ənd,
Onxori inca ke tora dade ənd.
(Ruzi göndərilən olduğu üçün nə versələr,
onu da yeyərsən).
“Qismətdən artıq yemək olmaz”.

Xak be erbalə to zər mişəvəd,
Zəhr be yade to şək ərmişəvəd.
(Sənə iqbaldan torpaq zər olar,
səni yada alanda zəhər də şəkər olar).
“Sənə əlindən zəhər -şəkərdir”.

Zire kəfə paye kəsi ra məsay,
Ku ço to sudəst bəsi zire pay.
(Başqasının ayağının altını qazma,
o, sənə kimi çox quyular qazıb).
“Hər nə töksən aşına, o çıxar qaşığına”.
“Quyunu dərin qazan özü içinə düşər”.

Səxtiyə rəh bino məşo sost ram,
Sost kamani məkono səxt can.
(Yolunu çətin görüb ahəstə sürmə,
sustalıb taqətdən düşmə).
“Yel uzaqlığı comərdin addımların sustaltmaz”.

Şəhneye ni mölk co gərət kərəst,
Moflesi əz mohtəşəmi behtar əst.
(Ölkənin darğası oğru olanda,
varlı olmaqdan, müflis olmaq yaxşıdır).
“Oğru darğadan gözətçi olmaz”.
“Başın şax tutan başsız qalar”.

Məst məkon əqli ədəbsaz ra,
Toməye qonçəsi mədə baz ra.

(Ədəb verən ağıl sərxoş eləmə,
qartalı sərçəyə yem eləmə).
“Dimdiyi əyri quşa əncir verməzlər”.

Qafeli əz qədre cəvani ke çist,
Ta nəşəvi pir nədəki ke çist,
(Gəncliyin qüdrətindən qəfilsən,
bunu qoca olmayınca bilməzsən).
“Qocalmasan cavanlıq qədrin bilməzsən”.

Dərd setani kono dərman dehi,
Tat rasonənd be fərmədehi,
(Dərdi alıb dərman ver ki, səni sərkerdə etsinlər).
“Özgülərinin yarasına məlhəm ol”.

Didəm əz anca ke cəhanbiki əst,
Kəfətezənbur ze şirini əst.
(Hikmət ilə baxdım hər şeyə bir-bir:
Arının zəhəri şirinlikdəndir).
“Bal istəyən arının tikanına dözər”.
“Könlü balıq istəyən quyruğun buza qoyar”.

Gər soxane rast bovdə comle dor,
Təlx bovdə təlx, ke əlhəro mor.
(Əgər haq söz qiymətli gözəhər olsa da,
acıdır, acıdır, həqiqət acıdır).
“Həqiqət acıdır”.
“Haq sözü min batman bal ilə yemək olmaz”.

Qeyd: “Şeirlər doktor Bəhrüz Sərvətiyan, Vahid Dəstkerdi və Səid Nəfisnin həkim Nizamiyə dair di-
vanlarından götürüldür Yəhya Şeyda”.

Yəhya Şeydanın yaradıcılığının tədqiqinə, bu sahə-
dəki araşdırmaların toplanılıb nəşr olunmasına ehtiyac
var. O, həm gözəl ədəbiyyatşünas, həm də istedadlı
şairdir. Bir çoxları kimi o da yazıları ilə Cənubla Şi-
mal arasında uçulmaz körpü yaratdı.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natəvan klubunda
vaxtaşırı Yəhya Şeydanın yaradıcılıq gecəsi, sonralar
anım gecələri keçirilib. Cənubi Azərbaycan ədəbiyya-

tının tədqiqi ilə məşğul olanlar, yazıçı və şairlər onun
yaradıcılığını yüksək qiymətləndirib. Filologiya elmləri
doktoru Sabir Nəbioğlu (Əmirov) çıxışlarında onu
dəfələrlə «vətənpərvər şair, böyük vətəndaş» kimi
qiymətləndirib. Özünəməxsus yaradıcılıq üslubu olan
Yəhya Şeydanın ölümü Azərbaycan ədəbi mühiti üçün
ağır itki oldu. Güneydə gedən ədəbi hərəkat bütöv
Azərbaycan ədəbiyyatının tərkib hissəsidir. Yaşadığı
müddətdə bütün hadisələrə vaxtında münasibətini bil-
dirən Yəhya Şeyda zamanla ayaqlaşdı. Orijinal yazıla-
rı ilə yaradıcılıq aləminə yeni ruh gətirdi, fərdi dəst-
xətti ilə tanıdı. Baxmayaraq ki, onun yaradıcılığında
Vətən və ona məhəbbət ideyalarının çəkisi daha ağır
gəlir, bir çox fərqli mövzularla da yaradıcılığına rəng
qatdı. Demokratik ədəbiyyatın inkişafı üçün məhsuldar
əmək verdi. Dövrün salnaməsinin formalaşmasında ya-
radıcı soydaşlarına dəstək oldu. Vətəninə qəlbən sev-
di, xalq tərəfindən sevilirdi. Deyirlər ki, dərdi dilə
gətirməyəndə kök atır, onun iblisənə kökü o vaxt sovrul-
ur ki, dil düşür. Y.Şeyda Vətən dərini kök atmağa
qoymayan sənətkarlardandır. Onun əsərlərinin zəmi-
nində əfsanə yox, tarix faktı var. Torpağı separatizmin
caynağında can çəkişirən onun dərdlərini poeziyası-
nın dili ilə hayqıran vətəndaş şair bununla özünü də
ədəbiyyat tarixində ədəbiləşdirdi.

Şeydanın antologiyaya girməmiş bir neçə şeiri

Qəfəsdə qanadı sınımış bir quşam,
Varlığım dağ-daşa, çölə bağlıdır.
Yaşaram gələcək bahar eşqinə,
Həyatım çəmənə, gülə bağlıdır.

Qəfəsdə olsam da, kəsilməz səsim,
Sönməz bu qəfəsdə eşqim, həvəsim,
Öləndə, deyəcək bu son nəfəsim:
Ürəyim bir şirin dilə bağlıdır.

Qurtuluş atəşi qəlbimdə yanır,
Düşdükə yadıma, şam tək odlanır.
Ariflər Bu sözü demədən qanır:
Yıxılmaz kisə ki, elə bağlıdır.

Şeydayam, elimə, vətənə vurğun,
Bülbül tək bahara, çəmənə vurğun.
Göllərə, güllərə, gülşənə vurğun,
Ürəyim saz kimi telə bağlıdır.

(Davamı 7-ci səhifədə)

YƏHYA ŞEYDA (1925 - 2011)

(Əvvəli 5-ci səhifədə)

Əli qoltuğunda qalan cavandan,
Haqqı tapdalanmış, məhrum insandan,
Qəzəbdən püskürən, odlu vulkandan,
Sarsılmaz qüdrətdən yaz, qardaşım, yaz!

Qan yaşlı gözlərdən, solğun üzlərdən,
Məhrum millətlərdən yaz, qardaşım, yaz!
Palaza bürünüb el ilə sürün,
Ondakı həsrətdən yaz, qardaşım, yaz!

İşçilər gücündən, el qüdrətindən,
İgid qəhrəmanlar şücaətindən,
Azər övladının şəhamətindən,
Ondakı qeyrətdən yaz, qardaşım, yaz!

Xalqın dərindən yaz, xalqa mərhəm ol,
Xalq ilə bir yaşa, onla həmdəm ol.
El sərəvətdir sənə, elə mərhəm ol,
Bir belə qüdrətdən yaz, qardaşım, yaz!

Fəhlədən söz açıb, zəhmətdən danış,
Ondakı himmətdən, şöhrətdən danış.
Məhrumiyyət çəkən ümmətdən danış,
Boğuntu, vəhşətdən yaz, qardaşım, yaz!

Şirin Azərbaycan dilindən söz aç,
Sazının dillənən telindən söz aç.
Qəhrəman şərəfli elindən söz aç,
Himmətdən, qeyrətdən yaz, qardaşım, yaz!

Azadlıq baharı görən ellərdən,
İnqilab çağında coşan sellərdən,
Dağları kökündən qazan yellərdən,
Şanlı bir nehzətdən yaz, qardaşım, yaz!

İşıq gələcəkdən, aydın səhərdən,
Gələcəkdə olan şanlı zəfərdən,
Mən deyim xalqımda olan hünərdən,
Səndə millətdən yaz, qardaşım, yaz!

Sönük qəlbimdə, dağlı lalələr tək qara qan vardır,
Əgər ölsəm də, qəbrim daşı üstə bu nişan vardır.
Gözün qurbanıyım, saqi! Gözündən salma üşşaqi,
Gətir peydər mey- baqi, gözü yolda qalan vardır.
Fələk bir damcı su içmək üçün hərgiz aman verməz,
Dolu bir cam verə cana, fələkdən gör aman vardır.
Demə cövr vərəqi qalmış əldən aşiqi-zarı,
Gələr fəryadə ney tək, ta quru cisminə can vardır.
Qoca olsam da, cavandır qan olan könlüm,
Çiçəkli hər baharın ardınca bir xəzan vardır.
Məhəbbət aləmində min bəlalər çəkdi başım,
yüz cəfa gördüm,

Bu sövdəyə girəndə bilmişəm, bollu ziyan vardır.
Əsir- o dəstgirəm mən, ona bel bağlayan gündən
Mənim tək harda bir dildadəyi bixaniman vardır.
Öyüd vermə mənə, naseh, belə əfsanəni boşla,
Məgər odlar diyarından sonra baqi-canan vardır?
Həmişə Azər övladı yaşar azadə aləmdə,
Nə qədri dövr edə dövrən, bu Azərbaycan vardır!
Bizim bu qəhrəmanlar yurdu ölməz! Payımal olmaz,
Ki, hər küncündə minlər qəhrəman Səttarxan vardır.
Əgər Babək, Cavanşir öldü, köçdü dari-dünyadan,
Yenə bu ölkədə onlar kimi çox qəhrəman vardır.
Sən ey azadələr nəslindən almış şövq, cananım!
Göz aç xabi cəhalətdən ki, şəxsiyyət gedir əldən,
Kəmində gözləyir düşmən, deyir-burda talan vardır.
Çalış qüdrətli ol, baş əymə düşmənlər qabağında,
Olar yeksər fəna, hər yanda zarü-nətəvan vardır.
Elə Məcnundu bu insan ki, dünyanı qoyar heyran,
Cəfa- o- cövrə səbr eylər canında ta ki, can vardır.
Bəşər asudəlik bilməz, ürəkdən qəm tozun silməz,
Ki, maddi aləmində hiylələr vardır, yalan vardır.
Gərək bir mənəvi dünyada seyr etmək, səfa bulmaq,
Belə dünyada insana həyatı-cavidan vardır.
Qəbul etməz siyasət pəhlivanlıq, bollu rəng istər,
Siyasət səhnəsində min yalançı pəhlivan vardır.
Cəmaət gör qəzavətdə çatarsa, çox da qəm çəkmə,
Qəzavətdə cəmaətdən böyük amil, zaman vardır.
Zaman bir qazi vaqifdi, - Şeyda, iştibah etməz,
Bilər bu nöqtəni hər yanda, vaqif nöqtədən vardır.

Sakibə Ələsgərova
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent,
Əməkdar müəllim.

